

Stödet till utbildningsvetenskaplig forskning, SOU 2005:31

Att fånga kunnandet i lärande och undervisning, Ds 2005:16

Remisser från Utbildnings- och kulturdepartementet

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Som svar på remisserna återopas och översänds denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Erik Nilsson anför följande.

Bakgrund

Regeringen beslutade under våren 2004 att tillkalla en särskild utredare, Lars Haikola, att utvärdera vetenskapsrådets stöd till utbildningsvetenskaplig forskning. I utredningen skulle framgå hur stödet påverkat det utbildningsvetenskapliga forskningsområdet samt om systemet för forskningsfinansiering borde förändras och i så fall hur. Vid samma tid gav regeringen den tidigare chefen för Skolverket och Myndigheten för skolutveckling, Mats Ekholm, i uppdrag att genomföra en översyn av villkoren för skolledare och lärare att ta del av systematiskt framtagen kunskap om utbildningsverksamhet.

Remisser

Ärendena har för synpunkter remitterats till utbildningsnämnden och stadsledningskontoret.

Utbildningsnämnden är i huvudsak positiv till de båda utredningarnas förslag men poängterar att inom ramen för den statliga finansieringen ska en del forskning ske i nära samverkan med kommunerna.

Stadsledningskontoret är också i huvudsak positiv till utredningarna men anser att alla frågor inte är tillräckligt belysta.

Mina synpunkter

Det är nödvändigt för skolans utveckling att det görs en kraftfull satsning generellt på utbildningsvetenskaplig forskning och specifikt på systematisk kunskapsutveckling om vardagsarbetet i skolan. Den praxisnära forskningen är idag inte tillräckligt omfattande och den som genomförs når inte relevanta mottagare i den grad som vore önskvärt. Det är statens och utbildningsinstitutionernas ansvar att detta förbättras, men det ligger också i kommunernas intresse att bidra till att det finns en tydlig efterfrågan på resultat inom den praxisnära forskning. Båda utredningarna poängterar vikten av utbildningsvetenskaplig forskning och förslagen ligger huvudsakligen i linje med den skolpolitik som förs i Stockholm under denna mandatperiod.

Kommunfullmäktige i Stockholms stad har beslutat att en utredning ska göras om hur staden kan bidra till att den verklighetsnära forskningen i skolan om undervisning

och lärande förstärks. Staden är således angelägen om att föra en dialog kring hur utredningarnas intentioner kan förverkligas i praktiken. Ett sätt att garantera att den praxisnära forskningen sker i samarbete med kommunerna är att öronmärka en del av forskningspengarna till forskningsprojekt som genomförs gemensamt. I framtiden bör det också vara möjligt att finansiera gemensamma forskningstjänster. I konsekvens med detta är det önskvärt att kommunerna ges samma lagstadgade möjlighet att finansiera forskning som landstingen har. Barns och ungas lärande bör också studeras ur t ex pedagogisk, social och medicinsk aspekt. Det är därför viktigt att det bedrivs tvärvetenskaplig forskning på området.

Jag vill hänvisa till utbildningsnämndens och stadsledningskontorets remissvar på de båda utredningarna. Jag tycker att det finns många bra synpunkter och reflektioner att beakta i propositionsarbetet kring frågan. Uppdrag och mål för hur kontakten mellan forskningen och verksamheten kan förbättras bör också arbetas in i regleringsbrevet till myndigheten för skolutveckling. Forskningsresultat, men också enklare utvärderingar av arbetsmodeller måste bli mer lättillgängliga för att kunna användas i reguljära skolutvecklingsfora. Förslaget att myndigheten ska arbeta med att ta fram fler synteser är bra och angeläget.

Eftersom utbildningsvetenskaplig forskning är så angeläget för skolans utveckling, och eftersom det har konstaterats att skolans personal i väldigt liten utsträckning tar till sig forskningsresultat, hade det varit önskvärt att utredningarna skjutit fram positionerna ännu mer och föreslagit fler åtgärder.

Jag föreslår kommunstyrelsen besluta följande

Som svar på remisserna återopas och översänds denna promemoria.

Stockholm den 15 september 2005

ERIK NILSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Kristina Axén Olin* och *Sten Nordin* (båda m) enligt följande.

Vi föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. avslå föredragande borgarråds förslag till beslut, samt
2. som svar på remissen anför följande:

Att stärka lärarnas kompetens och ge ökat utrymme och drivkrafter för fortbildning är en av de viktigaste åtgärderna för att förbättra den svenska skolan. Stora insatser måste göras för att de som undervisar i skolan skall ha lärarutbildning med adekvata ämnen för adekvat skolform. Lärarutbildningen måste förbättras, och lärarnas kompetensutveckling stimuleras. Förutsättningar måste skapas för skolanknuten forskning och vetenskaplig utvärdering av undervisningen. Skolor måste i större utsträckning lära av framgångsrika exempel. Det kräver forskning och utvärdering samt system för att sprida kunskap om resultat.

Vi vill ge lärarutbildningen ökad specialisering med avseende på skolform och ämnen genom att högskoleförordningens examensordning för lärarexamen ändras så att kraven på ämneskunskaper för ämneslärare stärks, särskilt i NO ämnena, och kraven på kunskaper i inlärn timer av läsning, räkning och skrivning skärps för lärare i de lägre skolåren. Kunskaper i betygssättning och bedömning ska vara obligatoriska för alla lärare. De delar av lärarutbildningen som är gemensamma oavsett utbildningens inriktning ska minskas i omfattning.

Vi välkomnar även ett system för lärarauktorisering i syfte att öka skolkvaliteten genom att fokusera på kompetensen hos lärarkåren, ge incitament för fortbildning och, på sikt, öka läraryrkets status. Vidare vill vi ha öka andelen lärare som har lärarutbildning med adekvata ämnen för adekvat skolform genom att nya vägar öppnas till läraryrket. Det sker bl.a. genom att flexibla möjligheter skapas för att den som har ämneskunskaper eller undervisningserfarenhet skall kunna komplettera sin kompetens, eller få sina kunskaper validerade. Högskoleverket bör också få öka möjligheter att godkänna alternativa lärarutbildningar.

Vi måste också främja skolnära forskning och utveckling. Vi vill därför ersätta Myndigheten för skolutveckling med ett institut med uppgift att, baserat på hög akademisk kompetens, sammanställa forskningsresultat, utveckla samspelet mellan forskning och profession och sprida resultat till profession, beslutsfattare och allmänhet. Institutet skall ej vara styrande utan tillgängliggöra kunskap för enskilda skolor. Samtidigt vill vi att ökade krav på forskarkompetens ställs på lärare vid lärarutbildningar och ökade resurser anslås till forskning vid lärarutbildningar.

Reservation anfördes av borgarrådet *Lotta Edholm* (fp) enligt följande.

Jag föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. avslå föredragande borgarråds förslag till beslut, samt
2. som svar på remissen anför följande:

Under anslaget till Vetenskapsrådet bör enligt vår mening ingen anslagspost finnas för utbildningsvetenskaplig forskning, eftersom vi anser att sådan forskning kan och bör finansieras genom ämnesråden för humaniora och samhällsvetenskap respektive för naturvetenskap och teknikvetenskap.

I "Att fånga kunnandet i lärande och undervisning" (DS 2005:16) föreslår regeringens utredare att de lärare som använder de modernaste metoderna och den mest progressiva pedagogiken ska premieras. Tanken att införa karriärsteg i läraryrket är i och för sig bra, men talang för administration och arbete i lärarlag ska aldrig vara viktigare än lärares ämneskunskaper när det handlar om lönesättning. Väl genomförd undervisning och goda ämneskunskaper är de viktigaste beståndsdelarna i läraryrket. Vi vill därför uppmuntra lärare som väljer att läsa vidare och göra karriär inom sina ämnen, bland annat bör fler lektorat införas och ämnesvisa huvudlärare ska återinföras i skolväsendet.

ÄRENDET

Regeringen beslutade under våren 2004 att tillkalla en särskild utredare, Lars Haikola, att utvärdera vetenskapsrådets stöd till utbildningsvetenskaplig forskning. I utredningen skulle framgå hur stödet påverkat det utbildningsvetenskapliga forskningsområdet samt om systemet för forskningsfinansiering borde förändras och i så fall hur. Vid samma tid gav regeringen den tidigare chefen för Skolverket och Myndigheten för skolutveckling, Mats Ekholm, i uppdrag att genomföra en översyn av villkoren för skolledare och lärare att ta del av systematiskt framtagen kunskap om utbildningsverksamhet.

Sammanfattning av SOU 2005:31 och Ds 2005:16

Under slutet av 1900-talet genomfördes stora och omvälvande förändringar av utbildningsväsendet i Sverige. Grundskolan och gymnasiet övergick från att länge ha varit en statlig angelägenhet till att lokala huvudmän som kommuner, enskilda, föreningar eller företag tog över. Förskolan övergick från att ha varit en del av social verksamhet till att införlivas i utbildningsväsendet. Vuxenutbildningen fick en ny utformning där kommunala insatser kombineras med insatser från näringslivet med stor frihet att organisera egna lösningar för hur verksamheten ska nå målen. Genom att grundläggande idéer om skolan har förändrats har också kraven på dem som är yrkesverksamma inom skolan förändrats.

1997-års lärarutbildningskommitté konstaterade att samhället har kommit att ställa allt större krav på läraryrket i form av såväl bredd som specialiserad kompetens. Det vidgade uppdraget bottnar, enligt utredningen, framför allt i att samhället i sig uppträder på ett lärande sätt. Den mångkulturella mötesplatsen, en förändrad elevroll där kunskapsproduktion betonas framför kunskapskonsumtion, i kombination med den informationstekniska utvecklingen, nämns som drivkrafter bakom yrkets nya uppdrag. Ekholm beskriver det i sin rapport som att skolan gått från att vara en plats där man lär ut till att vara en plats där lärande organiseras.

Även andra utredningar under de senaste åren har pekat på de stora förändringar som utbildningsväsendet står inför inom den närmaste framtiden. Kraven på att skolan ska utveckla goda rutiner för uppföljning av den egna verksamheten för att kunna jämföra sig med andra skolor kommer att öka. Skolledare måste då prioritera ledningsinsatser för att förbättra skolan och lärare ägna mer tid åt att göra jämförelser. Lärare förväntas också i högre grad samverka med lärare från mottagande skolformer för att stämma av hur man arbetar med bedömning och vilka kriterier man utgår från. Lärarna kan även komma att behöva använda en större del av sin arbetstid för det lokala kursplanarbetet. Skolan förväntas interagera med sin huvudman utifrån kvalitetsredovisningen. Detta kräver i sig en utökad förbättringsdialog. På sikt kan staten komma att ställa krav på skolorna att de lämnar kritiska förslag till förändringar av de nationella läroplanerna. Skolledare och lärare kommer också att behöva vidga skolans kontaktytor, vilket för med sig en högre grad av yttre representation. Sammantaget innebär det att betydligt större krav ställs på kommunikativ förmåga, ledarskap och förmåga att hantera relationer med många olika intressenter.

Att fånga kunskandet om lärande och undervisning – om villkoren för skolledare och lärare att ta del av systematiskt framtagen kunskap om utbildningsverksamhet – Ds 2005:16

På regeringens uppdrag har utredaren genomfört en översyn av villkoren för skolledare och lärare att ta del av systematiskt framtagen kunskap om utbildningsverksamhet. I uppdraget konstaterades att lärares sätt att förhålla sig till systematiskt framtagen kunskap om den egna verksamheten behöver utvecklas. Ytterst få lärare och skolledare tar del av nya rön i det dagliga arbetet. Samtidigt ökar kraven på att de som arbetar inom utbildningsväsendet deltar i olika samverkansformer och forskningsprogram för att öka sin vetenskapliga kunskapsbas. I utredarens uppdrag ingick att genomföra en översyn över hur förvärvandet av kunskap sker idag, hur gruppen lärare och skolledare bättre kan ta del av den aktuella kunskapen samt att söka göra en bedömning av hur mötesplatser och organisation för detta skulle kunna förbättras och utvecklas. I uppdraget ingick även att göra jämförelser med andra professioners förhållningssätt till systematiskt framtagen kunskap samt utifrån detta beakta hur incitament för att underlätta införandet av systematiskt framtagen kunskap skulle kunna skapas.

Utredaren föreslår följande insatser:

- Kommuner och fackliga organisationer bör i kriterierna för individuell lönesättning lägga in krav på god orientering om systematiskt bildad kunskap.
- Skolorna uppmanas att använda tiden för kompetensutveckling så att den systematiska kunskapsbildningen om lärande och undervisning stimuleras.
- Skollagen skall ges ett liknande innehåll som det i hälso- och sjukvårdslagen, d v s att primärkommunerna liksom landstingen skall medverka vid finansiering, planering och genomförande av pedagogisk forskning
- Kommunerna uppmanas att inrätta befattningar inom skolorna som förutsätter att innehavarna är forskarutbildade, eller kommer att bli det.
- Behöriga lärares kvalifikationsnivå bör bedömas på nytt sätt. Man skall i tjänsten kunna begära att bli bedömd som kvalificerad respektive högt kvalificerad lärare.
- Praktikerforskningen som bedrivs av lärare och skolledare samordnas lämpligen vid landets regionala utvecklingscentra. Dessa centra bör då även bli samordnande nav mellan olika aktörer.
- Myndigheten för skolutveckling bör ta initiativ till nätverk som utnyttjar den digitala tekniken. Den samlade kunskapen om lärande och undervisning görs på så sätt mer tillgänglig bland lärare och skolledare. Myndigheten bör även arbeta med att ta fram fler synteser. Här har arbetet med att bearbeta kommunernas kvalitetsredovisningar hög prioritet
- En ny, för alla gemensam terminologi bör utarbetas för att underlätta hanteringen av den växande kunskapsmängden om lärande och undervisning.
- En webbportal bör upprättas där såväl synteser som originalrapporter skall kunna sökas av lärare och skolledare.

Stödet till utbildningsvetenskaplig forskning (SOU 2005:31)

Regeringen beslöt i april 2004 att utvärdera hur Vetenskapsrådets stöd till utbildningsvetenskaplig forskning påverkat det utbildningsvetenskapliga forskningsområdet samt utreda om systemet för forskningsfinansiering av utbildningsvetenskap bör ändras och, för de fall ändringar krävs, lämna förslag till den nya ordning som bör gälla.

Regeringens målsättning med tillskapandet av den Utbildningsvetenskapliga kommittén var att höja den vetenskapliga kvaliteten på den utbildningsvetenskapliga forskningen så att den av egen kraft kan hävda sig gentemot annan forskning. Till grund för skapandet av den utbildningsvetenskapliga kommittén låg de båda propositionerna *En förnyad lärarutbildning* och *Forskning och förnyelse*. Under sin existens, 2001-2004, har därför kommittén haft ett dubbelt uppdrag: att stärka och bredda den vetenskapliga basen för lärarutbildningen men också att öka kunskaperna och utbildning och lärande i en vidare mening.

Regeringens särskilde utredare, Lars Haikola, menar att kommitténs tre-åriga verksamhetstid varit alltför kort för att kunna avgöra om någon sådan kvalitetsförbättring skett. Att bygga upp ett nytt forskningsområde med de höga ambitioner regeringen angett kräver en betydligt längre tid än Utbildningsvetenskapliga kommittén har haft till sitt förfogande. Mot denna bakgrund finns alltså inte underlag för att föreslå en avveckling av den Utbildningsvetenskapliga kommittén och låta den "integreras inom Vetenskapsrådets eller annan finansiärs struktur"

Utredaren föreslår:

- Utbildningsvetenskapliga kommittén under ytterligare tre år ska fortleva som ett eget ansvarsområde inom Vetenskapsrådet.
- Utbildningsvetenskapliga kommittén under denna tid skall fortsatt utveckla inriktningen mot "forskning och forskarutbildning som bedrivs i anslutning till lärarutbildning och som svarar mot behov inom lärarutbildningen och den pedagogiska yrkesverksamheten".
- Utbildningsvetenskapliga kommittén efter tre år skall inrättas som ett fjärde ämnesråd - ämnesrådet för utbildningsvetenskap.
- Den för ämnesråden generella instruktionen (SFS 2000:1199 § 12) då skall gälla även för ämnesrådet för utbildningsvetenskap.
- Kravet på medfinansiering från högskolorna snarast undanröjs. Det grundläggande skälet till att inte fullfölja regeringens ursprungliga intention är i grunden detsamma som föranledde att Utbildningsvetenskapliga kommittén inrättades, dvs. att utbildningsvetenskap svarar mot ett omfattande och alltmer centralt forskningsområde i det moderna kunskapssamhället. Sverige följer den internationella trenden att i ökad utsträckning beforska lärandets villkor inom formella och informella system. Den form som valts för detta i Sverige - ett särskilt medelsfördelande organ - synes framtynt.

REMISSER

Ärendena har för synpunkter remitterats till utbildningsnämnden och stadsledningskontoret för synpunkter.

Utbildningsnämnden beslutade den 25 augusti 2005 att godkänna utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remisserna med följande tillägg. "Inom ramen för den statliga finansieringen ska en del forskning ske i nära samverkan med kommunerna".

Reservation anfördes av *Jan Björklund m fl* (fp), bilaga.

Reservation anfördes också av *Cecilia Brink m fl* (m) och *Nina Ekelund* (kd), bilaga.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 4 augusti 2005 har i huvudsak följande lydelse.

Att fånga kunskandet om lärande och undervisning – om villkoren för skolledare och lärare att ta del av systematiskt framtagen kunskap om utbildningsverksamhet (Ds 2005:16)

- *Förslag: kommuner och fackliga organisationer bör i kriterierna för individuell lönesättning lägga in krav på god orientering om systematiskt bildad kunskap.*

Till viss del ingår detta som en komponent i lönesättningen redan idag. Förslaget att lägga ett tydligare fokus på vikten av att hålla sig à jour med forskningen inom det egna området knyter an till hur personal inom vårddyrkena hanterar sin kunskapsinhämtning.

- *Förslag: skolorna uppmanas att använda tiden för kompetensutveckling så att den systematiska kunskapsbildningen om lärande och undervisning stimuleras.*

Förslaget är bra, under förutsättning att skolorna ges en hög grad av frihet för hur tiden som avsätts för kompetensutveckling används. En detaljreglering av detta förefaller onödig.

- *Förslag: skollagen ska ges ett liknande innehåll som det i hälso- och sjukvårdslagen, d v s att primärkommunerna liksom landstingen ska medverka vid finansiering, planering och genomförande av pedagogisk forskning*

Detta förslag bör utredas vidare, bl a bör en ekonomisk konsekvensanalys genomföras. Jämförelser med hur forskning finansieras inom hälso- och sjukvården är relevant på flera punkter men olikheterna är också stora. Bland annat har sjukvården en rad externa finansieringsmöjligheter som den pedagogiska verksamheten saknar. Landets kommuner skiljer sig också åt storleksmässigt och ekonomiskt, vilket påverkar hur stödet till utbildningsvetenskaplig forskning kan organiseras och prioriteras.

- *Förslag: kommunerna uppmanas att inrätta befattningar inom skolorna som förutsätter att innehavarna är forskarutbildade, eller kommer att bli det.*

Förslaget är bra. Här kan man dock tänka sig vissa skillnader beroende på huvudmannaskap. Hur ska de fristående skolorna införlivas i detta? Det finns en genomgående oklarhet i hur de fristående skolorna ska införlivas i utvecklingsarbetet.

- *Förslag: behöriga lärares kvalifikationsnivå bör bedömas på nytt sätt. Man ska i tjänsten kunna begära att bli bedömd som kvalificerad respektive högt kvalificerad lärare.*

Detta framstår som ett steg på vägen mot en ökad professionalisering av, och respekt för, läraryrket som behöver göras mer attraktivt. Samtidigt skapas med detta incitament till att vidga den egna kompetensen. Läraryrket har många specialiteter och utgör därför ingen helt homogen profession.

- *Förslag: praktikerforskningen som bedrivs av lärare och skolledare samordnas lämpligen vid landets regionala utvecklingscentra. Dessa centra bör då även bli samordnande nav mellan olika aktörer.*

En ökad samverkan mellan skolor, högskolor, universitet, kommuner och näringsliv bör komma till stånd så att kunskapsproduktionen om lärande och undervisning ges en tydlig inriktning mot praktik. Det kan kräva en översyn över de regionala utvecklingscentrens organisation. Mötesplatser behöver skapas, såväl fysiska som digitala, där forskare och lärare och andra som är verksamma inom utbildningsväsendet kan mötas kring

konkreta forsknings- och utvecklingsprojekt som formulerats utifrån vardagsnära perspektiv. Ett liknande förslag tillstyrkte staden i remissvaret på Innovativa processer (SOU 2003:90).

- *Förslag: Myndigheten för skolutveckling bör ta initiativ till nätverk som utnyttjar den digitala tekniken. Den samlade kunskapen om lärande och undervisning görs på så sätt mer tillgänglig bland lärare och skolledare. Myndigheten bör även arbeta med att ta fram fler synteser. Här har arbetet med att bearbeta kommunernas kvalitetsredovisningar hög prioritet*

Det arbete som lagts ned vid utformandet av 290 kommuners årliga kvalitetsredovisningar utgör ett viktigt och informativt tillskott inom utbildningsområdet. De kan användas bättre än idag, såväl som underlag för skolutveckling som för forskning.

- *Förslag: en ny, för alla gemensam terminologi bör utarbetas för att underlätta hanteringen av den växande kunskapsmängden om lärande och undervisning.*

Det finns ett inneboende problem som ligger i avgränsningen av ämnesområdet. Vad är utbildningsvetenskaplig forskning? I bägge, de nu av utbildningsdepartementet remitterade utredningarna, framkommer hur viktigt det är att alla aktörer har en någorlunda likartad bild av vad ämnesområdet omfattar. Utarbetandet av en gemensam terminologi och en vedertagen begreppsapparat som kan användas såväl i vardagen som i en systematisk kunskapsutveckling framstår därför som angelägen. Denna brist återfinns även inom styrsystemet och försvårar jämförelser mellan skolor, t ex vad avser målpuppfyllelse och resultat.

- *Förslag: en webbportal bör upprättas där såväl synteser som originalrapporter ska kunna sökas av lärare och skolledare.*

Allt som kan öka tillgängligheten och skapa mötesplatser måste anses vara positivt för en stor och heterogen skolledar- och lärarkår.

Stödet till utbildningsvetenskaplig forskning SOU 2005:31

- *Förslag: att utbildningsvetenskapliga kommittén ska fortsätta under ytterligare tre år som ett eget ansvarsområde inom Vetenskapsrådet.*

Utredaren har flera tunga argument för detta. Det viktigaste är att försöksperioden inte varit tillräckligt lång för att några slutsatser ska kunna dras.

- *Förslag: att kommittén under dessa tre år ska fortsätta med att utveckla inriktningen mot "forskning och forskarutbildning som bedrivs i anslutning till lärarutbildning och som svarar mot behov inom lärarutbildningen och den pedagogiska yrkesverksamheten".*

Det är mycket angeläget att särskild fokus läggs på forskning som svarar mot behov inom lärarutbildningen och den pedagogiska yrkesverksamheten.

- *Förslag: att kommittén efter tre år inrättas som ett fjärde ämnesråd – ämnesrådet för utbildningsvetenskap.*

Varför redan idag bestämma sig för att inrätta ett fjärde ämnesråd? Låt kommittén verka ytterligare tre år så att formerna för eventuell fortsatt verksamhet kan utvärderas när det finns tillräckligt underlag för att kunna dra slutsatser.

- *Förslag: att kravet på medfinansiering från högskolorna upphävs.*

Utredaren har många goda argument för att slopa kravet på medfinansiering. Att högskolorna själva är emot detta och anser det vara krångligt synes obestridligt. Samtidigt måste man kunna garantera såväl kvalitet som förankring av utbildningsvetenskapen i den akademiska världen. Att kravet på medfinansiering tycks tränga ut annan forskning på högskolorna är inte acceptabelt.

Den samlade volymen som staten avsatt till utbildningsvetenskaplig forskning har under 2000-talet ökat från knappt 50 till drygt 140 miljoner. Trots att den ekonomiska satsningen på forskning i och omkring skolverksamhet blivit mer omfattande än tidigare är den fortfarande minimal i förhållande till vad skolorna kostar i drift. Att en så liten satsning skulle kunna förändra en verksamhet där få yrkesverksamma visar intresse för systematiskt bildad kunskap verkar inte troligt. En mer kraftfull satsning på systematisk kunskapsutveckling om vardagsarbetet i skolan måste till. Inom andra områden som t ex teknik, vård eller socialt arbete betraktas det som en självklarhet att nya förutsättningar kräver ny kunskap. Denna självklarhet borde även gälla skolan och lärandet. Förhållandet mellan de resurser som delas mellan grundutbildning och forskarutbildning inom olika vetenskapsområden på universiteten varierar, men runt 40 - 50 procent av de samlade resurserna brukar användas till forskning och forskarutbildning. Inom lärarutbildningen når siffran sällan upp till tio procent. Andelen forskarutbildade lärare är också förhållandevis låg i jämförelse med andra akademiska yrkesgrupper. Det måste med andra ord till stora satsningar för att bygga upp en vetenskaplig bas för läraryrket.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 31 augusti 2005 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret och utbildningsnämnden gör samma bedömning av förslagen i de båda utredningarna. Därutöver anför stadsledningskontoret följande.

I Stockholms stads kvalitetsstrategi framgår tydligt att kompetensutveckling för individen ska kopplas till målen för verksamheten. Ekholms förslag om att tiden för kompetensutveckling ska användas så att den systematiska kunskapsbildningen om lärande och undervisning stimuleras är därför redan ett, i kommunfullmäktige, fastställt krav. Dessutom framgår i stadens lönepolicy att medarbetarens bidrag till måluppfyllelse ska ligga till grund för löneutvecklingen.

Vad gäller Ekholms förslag att inrätta tre kvalifikationsnivåer för lärare har Stockholms stad redan utvecklat en modell med fyra kvalifikationsnivåer som tydligt kopplas till skolans uppdrag. Vid Enskede Gårds gymnasium pågår ett utvecklingsarbete med denna modell som stöd.

Båda utredarna konstaterar att den utbildningsvetenskapliga forskningens interaktion med verksamma skolledare och lärare kan utvecklas. I Ekholms uppdrag finns dessutom skrivningar om att utredaren ska bedöma hur organisation och mötesplatser kan utvecklas för att skolans olika verksamheter ska kunna ta till sig ny kunskap. De förslag som de bägge utredarna lämnar medför sannolikt en utveckling i önskad riktning men stadsledningskontoret saknar något eller några förslag där forskning tydligt kopplas till pedagogisk metodutveckling i skolans vardag.

I Ekholms utredning finns också resonemang som tyvärr inte resulterat i några förslag. Ekholm beskriver läraryrket som relationstätt och gör jämförelser med andra yrkesgrupper. Ändå saknas förslag om något som är självklart inom andra yrkesgrupper som möter många människor, nämligen handledning. För att kunna utveckla, och upprätthålla, ett professionellt förhållningssätt i relationerna till elever, kollegor, föräldrar m fl behöver även skolpersonal strukturerad handledning (på samma sätt som sjukvårdspersonal, socionomer, psykologer m fl).

Ekholm konstaterar också att skolan har rört sig från att vara ett ställe som förmedlar utbildning till att vara en plats som organiserar lärande – ändå finns inget förslag om hur lärares kompetens som ledare ska kunna utvecklas. Det stadsledningskontoret efterlyser är m a o förslag som ligger i linje med den analys som görs. Om skolledare och lärare i ökad utsträckning ska ta till sig aktuell forskning måste utrymme organiseras inom befintlig kostnadsram.

Utredaren Haikola konstaterar att ”praxisnära grundforskning” i sig är ett tveksamt begrepp där bägge orden syftar på samma sak. Utredaren konstaterar också att utbildningsvetenskapliga

kommittén har varit dålig på att stödja forskning som leder till utveckling av skolans verksamhet. Ändå läggs inga förslag om hur utbildningsvetenskapliga kommittén ska bli bättre på att stödja forskning som kan leda till att skolans verksamhet utvecklas och att bättre resultat för eleverna nås.

En genomgång av 165 svenska pedagogiska avhandlingar mellan 1993 och 1997 visar att endast 11 procent berörde pedagogiska metoder¹. Det betyder att nio av tio avhandlingar handlade om annat än det som sker i klassrummet, t ex rektors förändrade arbetsbetingelser under 1990-talet som det beskrivs i offentliga utredningar eller hur utbildningssystemet i Bengalen förändrades som en följd av det brittiska maktövertagandet mellan 1781 och 1835. Bara en av de 165 avhandlingarna jämförde två olika pedagogiska metoder för att kunna uttala sig om vilken av de två som fungerade bättre!

Nyckelfrågor blir därför (a) vad som är önskvärd forskning och vad som kännetecknar pedagogisk forskning av hög kvalitet, samt (b) hur resurser ska kunna styra om till sådana forskare och projekt.

Vad är önskvärd forskning?

Stadsledningskontoret efterlyser, i likhet med utredaren, tydligare direktiv om vilken forskning som efterfrågas för att forskningsresurser ska kunna styras mot ”högre kvalitet”, t ex hur man lär fler elever läsa i lägstadiet, hur man minskar mobbning, hur man minskar skolk. Stadsledningskontoret ser gärna att tonvikten i den efterfrågade forskningen är empirisk med ett jämförande perspektiv – där olika arbetssätt jämförs och utfallet avläses på elevernas kompetenser, attityder osv .

Hur ska forskningsresurser fördelas?

Det är knappast överraskande att de beviljade forskningsanslagen i allt väsentligt liknar resultatet från genomgången av avhandlingar i pedagogik innan utbildningsvetenskapliga kommittén tillskapades. För att den utbildningsvetenskapliga forskningen ska utvecklas behöver den befruktas både av forskare med olika vetenskapliga metoder och av forskare från andra discipliner. Riktade forskningsresurser borde rimligtvis innebära att forskare från andra discipliner (psykologi, medicin osv) börja intressera sig för skolans område. Även detta skulle underlättas om regeringen tydligare uttalar vilken typ av forskning som efterfrågas.

Till sist efterlyser stadsledningskontoret att den utbildningsvetenskapliga forskningen bättre tillvaratar den stora kunskapsproduktionen som sker genom skolor och kommuners årliga kvalitetsredovisningar. Detsamma gäller för de många redovisningar av utvecklingsarbeten som görs av kommuner och skolor.

¹ Eklund, H. (2000). Var är pedagogikforskningen på väg? Ämnesområden och forskningsmönster i svenska doktorsavhandlingar under en femårsperiod. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 5, 131-150.

RESERVATIONER M.M.

Utbildningsnämnden

Reservation mot utbildningsnämndens beslut anfördes av vice ordföranden Jan Björklund m fl (fp) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta

1. att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut,
2. att därutöver anförä följande:

Under anslaget till Vetenskapsrådet bör enligt vår mening ingen anslagspost finnas för utbildningsvetenskaplig forskning, eftersom vi anser att sådan forskning kan och bör finansieras genom ämnesråden för humaniora och samhällsvetenskap respektive för naturvetenskap och teknikvetenskap.

I ”Att fånga kunnandet i lärande och undervisning” (DS 2005:16) föreslår regeringens utredare att de lärare som använder de modernaste metoderna och den mest progressiva pedagogiken ska premieras. Tanken att införa karriärsteg i läraryrket är i och för sig bra, men talang för administration och arbete i lärarlag ska aldrig vara viktigare än lärares ämneskunskaper när det handlar om lönesättning. Väl genomförd undervisning och goda ämneskunskaper är de viktigaste beståndsdelarna i läraryrket. Vi vill därför uppmuntra lärare som väljer att läsa vidare och göra karriär inom sina ämnen, bland annat bör fler lektorat införas och ämnesvisa huvudlärare ska återinföras i skolväsendet.

Reservation mot utbildningsnämndens beslut anfördes av ledamoten Cecilia Brink m fl (m) och ledamoten Nina Ekelund (kd) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta

1. att avslå förvaltningens förslag till beslut,
2. att därutöver anförä följande som svar på remissen:

Att stärka lärarnas kompetens och ge ökat utrymme och drivkrafter för fortbildning är en av de viktigaste åtgärderna för att förbättra den svenska skolan. Stora insatser måste göras för att de som undervisar i skolan skall ha lärarutbildning med adekvata ämnen för adekvat skolform. Lärarutbildningen måste förbättras, och lärarnas kompetensutveckling stimuleras. Förutsättningar måste skapas för skolanknuten forskning och vetenskaplig utvärdering av undervisningen. Skolor måste i större utsträckning lära av framgångsrika exempel. Det kräver forskning och utvärdering samt system för att sprida kunskap om resultat.

Vi vill ge lärarutbildningen ökad specialisering med avseende på skolform och ämnen genom att högskoleförordningens examensordning för lärarexamen ändras så att kraven på ämneskunskaper för ämneslärare stärks, särskilt i NO-ämnena, och kraven på kunskaper i inläring av läsning, räkning och skrivning skärps för lärare i de lägre skolåren. Kunskaper i betygssättning och bedömning ska vara obligatoriska för alla lärare. De delar av lärarutbildningen som är gemensamma oavsett utbildningens inriktning ska minskas i omfattning.

Vi välkomnar även ett system för lärarauktorisering i syfte att öka skolkvaliteten genom att fokusera på kompetensen hos lärarkåren, ge incitament för fortbildning och, på sikt, öka läraryrkets status. Vidare vill vi ha öka andelen lärare som har lärarutbildning med adekvata ämnen för adekvat skolform genom att nya vägar öppnas till läraryrket. Det sker bl.a. genom att flexiblare möjligheter skapas för att den som har ämneskunskaper eller undervisningserfarenhet skall kunna komplettera sin kompetens, eller få sina kunskaper validerade. Högskoleverket bör också få ökade möjligheter att godkänna alternativa lärarutbildningar.

Vi måste också främja skolnära forskning och utveckling. Vi vill därför ersätta Myndigheten för skolutveckling med ett institut med uppgift att, baserat på hög akademisk kompetens, sammanställa forskningsresultat, utveckla samspelet mellan forskning och profession och sprida resultat till profession, beslutsfattare och allmänhet. Institutet skall ej vara styrande utan tillgängliggöra kunskap för enskilda skolor. Samtidigt vill vi att ökade krav på forskarkompetens ställs på lärare vid lärarutbildningar och ökade resurser anslås till forskning vid lärarutbildningar.”